

גליונות לעיון בפרשת השבוע

ערכים בידי נחמה ליבוביץ סנה השמונה עשרה

עקב (חשי"ט)

פסוק כ'

אח ה' אלוהיך ויראו ואוחו העבד ובו הדבק ובטמו הטבע

א. נחומא משות אנ (במד' ל"ה) "איס כי ידור נדר לה", ... אמר להם הקב"ה לישראל: הו זיהרין בנדריס ואל תפרצו בהן, סכל הפורץ בהן סופו למעול בטבועות והמועל בטבועות כופר בו בקב"ה ואין לו מחילה לעולם, שנאמר (שמות כ) "כי לא ינקה ה' את אדם ישא שמו לשוא".

וכתוב אחד אומי (ירמיהו ג') "ונטבעת חי ה' באמת מספט ובצדקה"; אמר להם הקב"ה לישראל: לא תהיו סבורין שהותר להטבע בטמי אפילו באמת, אין אתם רשאים להטבע בטמי אלא אם יש בכס כל המדות האלה, שנאמר: "את ה' אלוהיך תירא ואוחו תעבוד ובו הדבק" ושתהיו כאותם טלויסה שנקראו יראי אלוהים, ואלו הן אברהם, איוב ויוסף, אברהם דכתיב (בר' כ"ב) "כי יחה ידעתי כי ירא אלוהים אתה"; איוב דכתיב (איוב א') "חס ויטר וירא אלוהיך"; יוסף דכתיב (ג' מ"ב) "את האלוהים אני ירא"; "ואוחו העבוד" - אם אתה מפנה עצמך לתורה ולמצוות ואין לך עבודה אחרת, לכך נאמר "ואוחו העבוד" ...

אם יש בך כל המדות האלה אתה רשאי להטבע ואם לאו אין אתה רשאי.

רמב"ם הלכות טבועות פרק י"א הלכה א': כטע טבועות שוא וסקר בלא תעשה - כן מצות עשה טיטבע מי שנתחייב בטבועה בבית דין בסם, שנאמר "בטמו הטבע" - זו מצות עשה, שהטבועה בטמו הגדול והקדוש מדרכי העבודה היא, והדור וקדוש גדול הוא להטבע בטמו.

- 1) מה ההבדל בין המדרש לבין הרמב"ם בתפיסתו התהגרית של פסוקנו ?
- 2) לסם מה מביא המדרש נוסף על פסוקנו גם את הפסוק מתוך ירמיהו ב' ; במה אף הוא מסייע ללקח טרצה ללמד !
- 3) מהו הנגוד הרעיוני שבין מדרש נחומא לבין דעת הרמב"ם ?
- 4) למה לא הביא המדרש את שלשת הצדיקים יראי אלוהים, בסדר הזמני: אברהם יוסף איוב?

ג. ספר החנוך פ' עקב מצוה תל"ה : להטבע בטמו בה' בעת שנצטרך להחזיק דבר או להרחיקו, לפי שיט בזה גדולה בחוקו יתברך והגדולה והרוממות, ועל זה אמרה התורה "ובטמו הטבע" ...

מטריטי המצוה הזו' כי בהיותנו מקיימים דברנו בטמו הגדול התחזק בלבנו האמונה בו והסגחתו עלינו ועל כל זכרינו, וזה דבר ברור.

הסגד מה ההבדל בטעם המצוה בין דעתו לדעת הרמב"ם שהובאה לעיל בסאלה א ?

ג. רמב"ם ספר המצוות : "מצוה ז' היא שצונו להטבע בטמו כשנצטרך לקיים דבר מהדברים או להכחיסו, כי בזה תהיה הגדולה והטבוע, והוא אמרו יתברך "ובטמו הטבע". ובבאורו עוד אמרו: אמרה התורה "הטבע בטמו" ואמרה התורה "לא תטבע" ? רצונה לאמר: כמו שהטבועה אטר איי צורך אליה מזהיר ממנה והיא מצוה לא תעשה, כן הטבועה בעת הצורך מצוה בה והיא מצוה עשה.

רבי אליהו מזרחי בפירוטו לקט"י על התורה ... אבל הרמב"ם ז"ל סמך על מה שאמרו : אמרה תורה "הטבע בטמי" ואמרה תורה "אל תטבע בטמי", כלומר כמל שהטבועה שזינה צריכה נמנעת והיא מצוה לא תעשה, כן הטבועה בעת הצורך חובה והיא מצוה עשה.

ואני תמה, האם סמך על מאמרם זה לחייב ממנו שהטבועה בעת הצורך חובה, והיא מצוה עשה - והלא הוא אטר למדנו זרכי המחוייבין, ואיך לא הסגיה בזה וחייב מה שחייב ? וכי אם אמר הרופא לחולה: "אל תאכל צונן" ואל תטבח בטחב בזמן שאחה חולה - והאכל צונן ותטבח בטחב בזמן שאחה בבריאות", יתחייב מזה שיהיה דבורו השני כמו דבורו הראשון. וכמו שהראשון חיובי שלא יאכל, כן דבורו השני חיובי שיאכל ויטבח? זהו טקד בלא ספק !

אלא הראשון חיובי והשני רשותי, שמאחר שהוא בריא לא יזיקו. ואם אמר לך: לא תאכל תאנים ותאכל רמונים - לא יחוייב שיהיה מחוייב לאכל רמונים כמו שהוא מחוייב שלא לאכל תאנים. והתורה עצמה אמרה "לא תאכל עליו חמץ" ז' ימים תאכל עליו מצוה", ופרוסו טאי אתה רשאי לאכל חמץ אבל אתה רשאי לאכול מצה. ואם לא תאכל אלא פרות אינך עובר בעשה ...

אף כן אמרה התורה: אי אתה רטאי חסכבע בשמי טרועה טאינה צריכה, ואתה רטאי חסכבע בשמי טרועה טצריכה, לא טהוא חובה להטבע .

1. הסבר מהי טענת הר"אם על הרמב"ם ?

2. מה פירוט הבטוי "הוא אקר למדנו דרכי המתחייבים"?

3. ר' אברהם אליגרי בעל "לב שמח" על ספר המצווה להרמב"ם הבא לפתר את החגות הרמב"ן ואחרים על דברי הרמב"ם, טוען נגד דברי הרמב"ם הנ"ל .

הנה הוא מודה טאין לו מקום להכחיס, שהרמב"ם הוא המלמד לאדם דעת דרכי החיובים, ותימה על עצמו, דאס כן היה לו למסכוני נטטיה עליה לטרוח ולעיין, להצילו בנפשו, למצוא לו (=לרמב"ם) צד זכות, כי קטה הדבר מאד לגזור עליו, שלא הטגיה בזה, וטחייב מה טאינו מחייב ! ואני הצעיר אומר, טיפה הטגיה ויפה חייב ... כטנדקדק היטב נמצא טהנמטל נבדל מאותו מטל (כל הרוצא האומי לחולה אל תאכל... ותאכל...) בטני הבדלים, והוא אקר מביא טגם החיובים המתחייבים מהם טקיו נבדלים: אין החיוב המתחייב מן המטל דומה אל המתחייב מן הנמטל .

התוכל למצוא מה היא - איפוא - הטגיאה ההגיגית בדברי ר' אליהו מורחי - ומה הם כני הדברים טבהם. אין המטל דומה לנמטל ?

ד. רמב"ן ו' פסוק י"ג את ה' אלוהיך תירא ואתו תעבד ובטמו חטבע.

ד"ה ובטמו חטבע: אינה מצוה טיחבע אבל הוא אזהרה, כי בטמו לבד חטבע לא בטם אל אחר, על כן כחוב אחריו (פ' י"ד טס) "לא תלכוך אחרי אלוהים אחרים מאלוהי העמים..." , שלא תלכו בדבר מכל אלה, שלא תיראו מהם ולא תעבדו אותם, ולא חטבעו בטמם; אחריהם

אבל בגמרא טל מסכת המורה (ג' ב') דרסן אותם בטהועה אמר דטריא (=טהתירו להטבע בטס ה') ... וראיתי עוד בתנחומא: "אמר להם הקבה"ו ליטראל: לא תהיו סבורין, כהוחר לכס להטבע בשמי אפילו באמת, אין אתם רטאים להטבע אלא אם יהיו בכס כל המדות הללו..." (ע' דברי התנחומא טהובאו בטאלה א')

והנה פירט הכתוב לדעתם "ובטמו חטבע" רשות, טיתיר לנו להטבע בטמו על דרך הכבוד, כאלו אמר "את ה' תירא אבל בטמו חטבע: ולא תירא מזה". ומפני טסס החימר הזה אחר תיראח והעבודה, דרטו טאין היתר לטבועה אלא לאחר כל המידות הללו .

או יאמר :

"את ה' אלוהיך תירא" ותהיה יראתו גדולה על פניך עד טיהיה טמו לך לחבועה, כי ברצותך לקיים כל דבר חטבע בטמו ויהיה פירוס "ואותו תעבוד", לדעתם, טתהיה לו בכל עת, כעבד חקוני המטרה לפני אדוניו המיד, טעוטה מלאכת רבו עיקר וצרכי עצמו טפל, עד שיבוא מזה מה לאמר (אבות טרק ד') "וכל מעטיך יהיו לטם טמים", טאפילו צרכי גופו לטם עבודה האל יהיו, יאכל ויטן ויעטה צרכיו כדי קיום הגוף לעבוד ר', כענין טאמר (בראטי רבה ט') (על הפסוק בראטיח א' ל"א) "והנה טוב מאד" - זו טנה, וכי טנה טובה היא ? אלא מתוך טהוא יטן קמעא, הוא עומד ועוסק בתורה. ויהרון בכל צרכי הגוף למקרא טכתוב (טהילים קמ"ו) "אהללה ה' בחיי אזמרה לאלוהי בעידי" - וזה פירוס נכון .

1) הרמב"ן מביא בזה טלטה פרוטים : (הראטון "אינה מצוה וכו'") .
הטני : דעת רבותינו בתנחומא, הטליטי: דעתו חחל מן "או יאמר..."

חסבר מהו ההבדל בין טלחתם !

2) כיצד מפרט הרמב"ם את המורג 'להטבע בטמו' בפרוטו האחרון בנגוד לדעת כל הפרטנים האחרים ?

3) במה טונה הרמב"ן בפירוטו לתהלים קמ"ו פ' ב' מן הפירוס הרגיל ?

הטאלות המסומנות X קטות והמסומנות X קטות ביותר, יפתור כל אחת לפי הבנתו. טאלות וגט טטובות נא לטלוח לנחמה ליבוביץ, קרית מטה ירוטליט